

Høringsuttalelse i forbindelse med planlegging av Randselva Kraftverk.

Dette er innspill i forbindelse med det planlagte Randselva kraftverk. Vi er styret i Randselva Fiskeberetigede, en forening som organiserer de fleste grunneiere nedstrøms for Viul kraftverk, fra Lundstadfossen til Hønefoss bygrense. Dette omfatter gårds- og bruksnummer 91/1, 90/2, 90/1, 90/3, 90/19, 90/23, 89/3, 89/2, 89/1, 87/558, 87/557 Foreningen ble etablert på 60 tallet, og har jobbet med å bevare fisket i elva siden.

Vi vil her nevne noen punkter som vi finner lite forenelig med våre ambisjoner for elva. Samt enkelte bekymringer vi har som direkte berører dagens landbruk.

- **Grunneieres historiske retter til fiske i elven.**

Våre historiske retter til fiske har lange tradisjoner. De fleste bøndene langs vassdraget drev før i tiden utstrakt fiske, stort sett av storørret og sik, som et bidrag til drift av gården. Flere av gårdene som Nedre Alme, Øvre Alme med flere, har tinglyst rett til å drive fiske som en del av gårdens næringsgrunnlag. Blant annet har Nedre Alme en tinglyst rett til også drive fiske på tidligere eiendom 89/7, nå 94/6 Almestranda. Denne retten er tinglyst i 1893 da forsvaret kjøpte parsellen Almestranda, også kalt Nerhagan, av 89/1. Grunneiere og Ringerikes sportsfiskere legger ned et betydelig kultiveringsarbeid for storørreten fra Tyrifjorden og ser at dette på sikt kan føre til at fiskerettighetene kan bli viktig sportsfiske for gårdene.

- **Storørreten / Tyrifjordørreten.**

Storørreten som er en av ur-ørretene, vil bli den mest skadelidende. Den står på liste over utryddingstruede arter og trenger derfor spesielt vern. Storørreten, også kalt Tyrifjordørreten har en strabasjøs og kondisjonskrevende vandring opp Storelva og Randselva for å gyte. Dette gjør den til en av de største og mest robuste ørretstammer i Norge. For å opprettholde denne robuste og unike ørretstammen må vi beholde en krevende vandringsrute opp til gyteplassene. Det må også være oppvekstvilkår i elva til avkommet etter denne ørreten. Bare i 2022 har kraftverket utfordret oppvekstvilkårene ved å redusere vannføringen langt under kravet for minstevannføring flere ganger. En gang var vannføringen ca 2 m³s, en annen gang ca 4 m³s. Resultatet av dette er at de har tatt livet av flere generasjoner med ørretyngel og dette ser ut til å skje uten noen konsekvenser for kraftverkene.

I 2022 registrerte Ringerikes sportsfiskere veldig forsinket, oppgang av Tyrifjordørret til gyteplassene, noe de mener kommer av svært lav vannføring. Mye tyder på at en vannføring på 15 m³s, som var tilfellet i 3 sommermånedene i 2022, er for lite til at ørreten har mulighet til å vandre opp.

- **Vernet elvemusling.**

Elvemuslingen er en annen art som er svært sårbar. En telling fra få år tilbake viser et truet bestand. En vannføring regulert på minimumsmengde store deler av året, fører til en kanalisering av elva. Elva fører med seg store mengder leire som fører til at det blir dannet en kanal, en slags glatt leirsklie som ikke er gunstig for livet i elva. De årlige variasjonene i vannstand er nå nesten borte på grunn av den strenge reguleringen som allerede er innført. Vi husker hvor høyt vannet gikk i elva vår og høst før Dokkfløydammen ble bygget i 1989. De naturlige variasjonene i vannføring skapte grunnlag for en langt rikere elv enn i dag.

- **Minstevannføring.**

For å unngå å hindre eller forsinke Tyrifjordørretens oppgang, bør minstevannføring i Randselva være 20 m³s uavhengig av Randsfjordens regulering. At en i dag, basert på vannstanden i Randsfjorden, kan sette ned vannføringen til 15 m³s er for enkelt.

Ved drift av nye Randselva Kraftverk, som forbruker mellom 40 og 100 m³s, ser vi for oss at minstevannføringen i Randselva, hele året, vil ligge på 15 m³s. Å operere med gjennomsnittlig vannføring, 60 m³s, er veldig uinteressant når vannføringen stort sett 2/3 av året ligger på 15 m³s, noen få perioder fra 40 til 60 m³s og en kort periode over 100 m³s.

En annen ting er kraftverkene evne til å regulere vannstanden. Hvis en sjekker Sildres graf fra Kistefoss så forekommer det stadig at vannførselen kan falle til under 5 m³s. 05.05.22 falt den til 2,1 m³s, den 10.08.22 falt den til 4 m³s og det er flere eksempler på dette. Det tragiske ved dette er at endringen skjer i løpet av minutter og konsekvensen er strandet fisk, yngel og andre vannlevende organismer. Noen av disse, bl.a. fisk og fiskeyngel, overlever ikke dette. Vi har ikke tillit til at kraftverkene er i stand til å regulere vannføringen på en forsvarlig måte. Eksempelene over bør danne grunnlag for en offentlig gransking av om kraftverkene er i stand til å ivareta denne viktige oppgaven. Slike «tabber» medfører at flere generasjoner av fisk dør og at dette ikke får konsekvenser i forhold til miljøkriminalitet er uforståelig.

- **Landbruk.**

Vannføring i forhold til jordbruk er også en sak som må utredes, Nedre Alme, gnr/bnr 89/1 har en vannpumpe ved Viulveien vest for Øyatangen og en på Hovsengas vestsida som også deles med Øvre Alme 89/2. Begge disse er avhengig av vannføringen i Randselva. Vi er ikke de eneste grunneierene som er avhengig av vann til vanning, også nedover langs Storelva ned til Tyrifjorden brukes det av vannet til jordbruksarealer.

- **Naturresevat.**

En annen ting som bør veie negativt for en mer utstrakt minstevannføring er forskrift nr. 2020-03- vern av nordre Tyrifjord og Storelva naturresevat i Ringerike og Hole kommune. Området Hovsenga ved Randselva er en del av dette verneområdet. Mange ser på denne planen som vern av fuglelivet, men den er mye mer omfattende enn det: **«Formålet med naturresevatet er å bevare truet, sjelden og sårbar natur i form av et stort våtmarksområde med unike naturtyper og geomorfologiske forekomster»** Som private grunneiere er vi nærmest avskåret fra å gjøre noe som helst i dette området uten omfattende søknader til fylket. Og, med bakgrunn i forskriften, vil vel de fleste spørsmål om inngrep bli avslått. Å endre vannføringen i Randselva og å utvide varigheten av minstevannføring, bør vel sees på som et omfattende inngrep.

- **Forurensning**

Vi vet at det frarådes å spise storørret fra vassdraget grunnet stort innhold av PEFAS, fluorholdig forurensning. Det må være et klart krav til Ringerike Kommune at de rydder opp i dette, sørger for at det som er nedgravd i grunnen på Viul graves opp, og det som er mulig å mudre opp av bunnsedimenter med innhold av PEFAS fjernes. Vi antar at med en mer utstrakt minstevannføring øker den % vise konsentrasjonen av PEFAS i vannet. Det er ikke bra for ørreten eller annet liv i elva som for eksempel den truede elvemuslingen.

- **Steinsfjorden.**

Utløpsområdet for tunellen ved Åsa i Steinsfjorden vil tilføre Steinsfjorden mellom 40 og 100 m³s. Det er sikker positivt å anlegge gytedammer i utløpet av tunnelen, men dette vil antagelig over tid utvikle en helt ny ørretstamme. Faren ved å øke vannføringen gjennom Steinsfjorden, kan være at det blir for vanskelig å vandre opp til gyteplassene i Randselva. Og hvis storørreten «lukter» det samme Randselvavannet fra Steinsfjorden, begynner den å vandre opp «Steinsfjordenfloden» for så å gyte i de kunstige gytedammene. Vil ikke da denne ørreten utvikle seg mot en dårligere kondisjon og robusthet på sikt? I så fall, etter vårt syn, vil det bli en helt annen ørretstamme på bekostning av ur-ørreten. Vil ikke det å omdanne Steinfjorden til en «flod», med en økning av gjennomstrømningen på fra 40 til 100 m³s., sakte og sikkert flytte de næringsrike forholdene i Steinsfjorden ut i Tyrifjorden, i hvertfall deler av den? Dette vil da føre svært næringsrikt vann og miljøskadelige sedimenter fra 100 år med papirproduksjon, rett inn i Hole's og etter hvert Oslo's vannforsyning.

- **Prosjektets lønnsomhet:**

Ut i fra dokumentert vannføring gjennom året får vi det ikke til å stemme at dette er lønnsomt. Dere opererer med en gjennomsnittlig vannføring på årlig, 60 m³s. Dette sier oss at Randselva kraftverk, hele året, går på minimum kapasitet som er 40 m³s i snitt. Hva når Randsfjordens regulering tilsier en minstevannføring på 20 m³s., noe som skjer i store deler av sommerhalvåret, så vil ikke Randselva kraftverk produsere i det hele tatt. Vi tror ikke en slik investering vil bære seg med de få gangene i året det er tilgjengelig 40 m³s. eller mer. Dette vil på sikt føre til dyrere strøm for lokalsamfunnet. Noen må bære kostnadene av dette.

- **Krav til dokumentasjon av konsekvensene.**

Vi som grunneiere langs Randselva forventer at det blir utarbeidet en grundig konsekvensanalyse av hvordan økt regulering vil påvirke økosystemet som er i elva i dag. Tap av Storørreten vil være et stort nasjonalt nederlag. Og det kan vi ikke godta.

- **Samarbeidet med Ringerikes Sportsfiskere.**

Til slutt finner vi det ryddig å nevne at vi har et langt og godt samarbeid med Ringerikes Sportsfiskere. Vi har et felles ønske om bevaring av elva som et rekreasjonssted og selvfølgelig som en sunn elv med mye storørret. Vi vil oppfordre til å se grundig på mulighetsstudien " Randselva, velkommen tilbake" utarbeidet av Asplan Viak" for Ringerikes Sportsfiskere.

Med hilsen. Grunneierforeningen Randselvas fiskeberettigede ved styret

Hans Erik Gamkinn, Ragnhild Borlaug Alme, Kristian P Mathiesen, Ivar Alme